

Osnivanje i pravila vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u Đakovu 1912. godine

Vladimir Geiger

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo, sačuvana u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u gradivu Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove, omogućavaju nam rekonstrukciju osnutka i djelokruga te najvjerojatnije prve vojno veteranske udruge u Đakovu. Vojno veteransko i bolno pripomoćno društvo u Đakovu donijelo je svoja pravila u lipnju 1912., koja su zatim u siječnju 1913. i odobrena od Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade u Zagrebu. Podaci koje nam donose Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u Đakovu, doprinose boljem poznavanju društvenog života u Đakovu i Đakovštini početkom 20. stoljeća.

Osnivačima i članovima različitih đakovačkih društava/udruga bili su tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća obrtnici, trgovci, zemljoradnici, činovnici i drugi, različitih političkih usmjerenja i nacionalne/etničke pripadnost. Naime, društveni život u Đakovu poprima u tom razdoblju oblike kakve je imao i u drugim manjim gradovima i trgovištima Austro-Ugarske Monarhije. Najbrojnija su bila gospodarska, kulturna i dobrotvorna društva/udruge.¹

---

1 Pravila većine đakovačkih/đakovštinskih društava sačuvana su u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Usp. Pravila društava 1845.-1945. Tematski vodič, Uredila Slavica Pleše, Obavijesna arhivska pomagala, sv. 4, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2000. Samo manji broj društava objavio je svoja pravila, ili su kasnije objavljena.

*

Vojno veteransko i bolno pripomoćno društva u Đakovu, osnovano je u ljeto 1912. kada skupina Đakovćana, njih oko trideset, nije primljena u članstvo Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Đakovu iz očito političkih razloga (zbog neslaganja s predsjednikom Dobrovoljnog vatrogasnog društva Stjepanom - Pištom Barlovićem). «Oni su tada osnovali “Vojno-veteransko društvo”, sa slikovitom uniformom i glazbom. Pri tom činu, a i kasnije kao pročelnik novog društva istakao se g. [Marijan pl.] Heržić. Od toga časa započinje se društveni život u Đakovu razvijati posve novim smjerom.»²

*

Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u Đakovu, sačuvana u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u gradivu Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove, omogućavaju nam rekonstrukciju osnutka, svrhe i djelokruga vojno veteranske udruge u Đakovu.³

*

Na osnivačkoj skupštini «Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo» održanoj 23. lipnja 1912., osnivači su donijeli i potpisali prijedlog društvenih pravila.

Prema §. 1. *SVRHA JE DRUŠTVA*: «1/ Podupirati bolesne i iznemogle članove.- 2/ Plaćati ustanovljenu svotu za podmirenje pogrebnih troškova.- 3/ Polag mogućnosti podieljivati njihovim udovam i sirotam primjerene podpore.- 4/ Vojno veteransko društvo ima takodjer svrhu odazvati se pozivu društva crvenog križa⁴ u pogledu vršenja zadaća toga društva oko njegovanja ranjenika.».

Za Vojno veteransko i bolno pripomoćno društvo u trgu Đakovo, prema §. 2. *SREDSTVA SE NABAVLJAJU*, prinosima redovitih izvršujućih i podupirućih članova društva, dohodcima od zabava koje će društvo priređivati, te darovima i zapisima društva.

DRUŠTVO SAČINJAVAJU §. 3., redoviti izvršujući članovi, utemeljitelji, podupirajući članovi i počasni članovi.

Prema §. 4. *U OVO DRUŠTVO PRIMAJU SE*: «Bivši vojnici koji nisu više u vojničkoj djelatnoj službi t.j. svi oni koji su vojničkoj djelatnoj službi udovoljili, i to bez razlike čina i časti koju imadoše kod vojničtva i to samo koji prebivaju u upravnoj općini trga Djakovo». Uz to: «Glazbenici ako i nisu bili vojnici mogu se

2 Usp. B. I., Jedna 25-godišnjica, Narodna obrana, god. XII, br. 5, Đakovo, 31. 1. 1931., str. 3.

3 Usp. Hrvatski državni arhiv, Zagreb, Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove (Serija pravila) 3/1913.

4 O djelovanju Društva crvenog križa u Đakovu, usp. Krešimir Pavić, Osnivanje Crvenog križa u Đakovu, Đakovački vezovi. Prigodna revija, Đakovo, 9. srpnja 1988., str. 29.-31.

u slučaju potrebe u ovo društvo primiti». Naglašeno je, da se pristupom u Vojno veteransko i bolno pripomoćno društvo svaki redoviti izvršujući član obvezuje «obdržavati sve točke pravilah i društvenog reda kao što i na poslušnost napram zapovjedniku odnosno njegovom zamjeniku i odbornicima».

Utemeljiteljem i podupirućim članom, prema §. 5. Pravila: «može postati svaka neporočna osoba zatim korporacije udruge zavodi i td.». Određeno je, da o primanju članova odlučuje Upravni odbor Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo.

Novac se, prema §. 6. Pravila: «ulaže [se] koristonosno u koji sigurni novčani zavod po zaključku upravnog odbora».

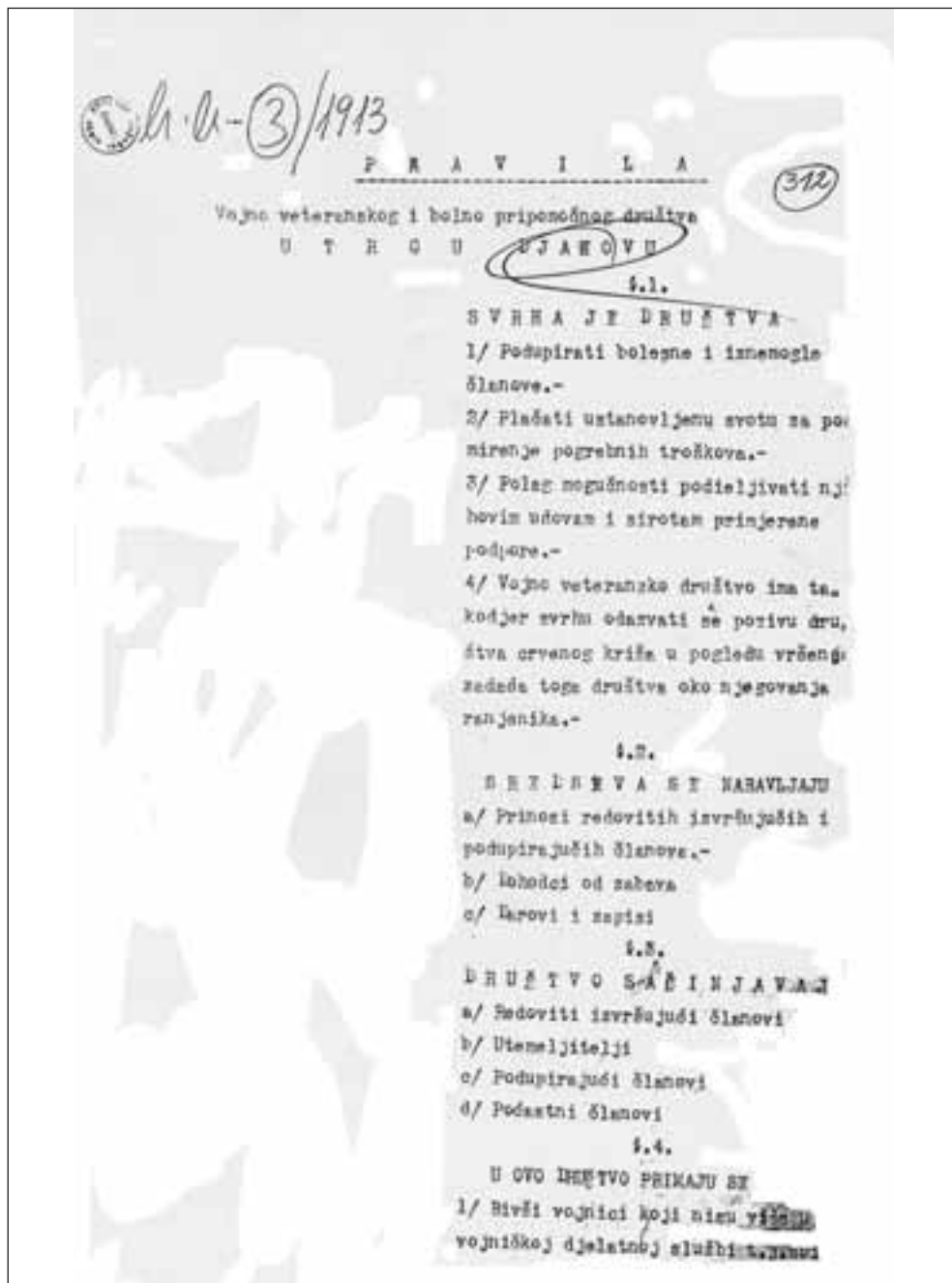
Prema §. 8. Pravila: «1/ Redoviti izvršujući članovi koji sačinjavaju vojno veteranski zbor imaju na poziv zapovjednika kod svih svetkovina zemaljski i svetkovinah u slavu pobjede, mira, uspomene, a onda pogreba svojih redovitih članova sa zastavom sudjelovati. [...] 3/ Redoviti su članovi dužni prema svojim silama unapredjivati društvenu svrhu pokoravati se svim zaključcima glavne skupštine i upravnog odbora te čuvati čast i ugled društva».

U slučaju smrti kojeg redovitog izvršujućeg člana, prema §. 9. Pravila: «izplaćuje se njegovim, nasljednicima ili onom koji se za njegov pogreb brine ako vjerodostojnom svjedočbom smrt izkaže, pogrebna podpora u iznosu kako ga glavna skupština proračunom za dotičnu god. opredjeli. Umre li pako jedan redoviti izvršujući član bez svake obitelji, tada je dužnost upraviteljstva društva pokojnika sahraniti».

Prema §. 10. Pravila: «Svakom koji je redoviti izvršujući član punih 6 mjeseci pripada mu u slučaju bolesti pripomoć [...]», naime, kako Glavna skupština Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo «za dotičnu godinu opredjeli».

Prema §. 11. Pravila: «Samo redoviti izvršujući članovi imaju pravo odlučujućeg glasa u glavnim skupštinama te pravo aktivnog i pasivnog izbora».

Prestanak članstva u Vojno veteranskom i bolno pripomoćnom društvu u trgu Đakovo, prema §. 12. Pravila, nastaje dobrovoljnim istupom «član može u svako doba iz društva izstupiti», nepodmirivanjem članarine, a Upravni odbor može iz društva člana isključiti: «1/ Ako uzradi proti interesa društva 2/ Ako svojim vladanjem izgubi čast i štovanje u javnosti a izvršujući član još i radi toga ako uz prkos ponovljenim opomenama svojim u §. 8. ustanovljenim dužnostima neudovoljava». Protiv izključujuće odluke Upravnog odbora pripada dotičnom članu pravo pritužbe na Glavnu skupštinu Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva. «Istupivši odnosno brisani i izključeni članovi gube sva prava prema društvu [...]».

Početna strana Pravila...

./.
1.25.

Veteransko društvo je jedan dobrovoljni sakupljeni zbor sloga i podignuće dakle od najveće važnosti. Prijateljski susret jednog veterana prema drugom, ozbiljno miševno a što, isto jno ponašanje triznosti kod sta. ličnog smienja, kao što kod svake druge prilike su glavni faktori svaki se član dakle mora trsititi u smislu ovoga temelja raditi dušan je društveni ugled na svom znanom uzvišivati i utvrđivati.-

U Đakovu dne 27. lipnja.....1912

Leopold Šipps
Ant. Šipps

Janko Šipps

Juan Glaman
Đavo Šipps
Jovan Šipps

Antun Šipps
Adam Šipps
Vjeko Šipps

Jan Šipps
Marijan Š. Šipps

Đipps Šipps

Završetak Pravila... sa potpisima osnivača

O imovini Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo, prema §. 13. Pravila: «ima se vodit blagajnički dnevnik sa izkazom primitka i izdatka».

Prema §. 14. Pravila: «Društvena zastava u narodnih boja ima sjedne strane sliku Njegovog ces. i kr. Apoštolskog Velićanstva u kraljevskom krunidbenom ornatu a zdruge strane grb kraljevina Hrvatske i Slavonije. Društveni pečat sa napisom vojno veteranskog društva u trgovištu Djakovo sa grbom kraljevina Hrvatske i Slavonije. Društvena odjeća jest crn okrugao šešir sa zelenom perjanicom sa gajtanom u narodnoj boji sa Žrkama i mjedeni granat. Kapa poput onih vojničkih častnika sa gajtanom i ružom u narodnim bojama ruže sa slovima V. D. U mjesto puceta granat. Kabanica po kroju vojničkom te iste vojničke tkanine. Košuljac /polukaput/ po kroju vojničkom od lovačke sive boje sa naravnim gajtanom u narodnoj boji a za zapovjednika kao što kod ostalih članova i to zapovjednik i podzapovjednik nose na vratu tri cm. Odbornici kao što i ostali članovi 2 cm. Široki srebreni pasac u narodnim bojama mjedena puceta sa slovima V. D. i granatom. Košuljac je na rukavi nakićen. a/ Kod zapovjednika za jedan i pol cm srebrenom u narodnim bojama širokom vrpicom a uz ovu tri srebrena pasca od 5 milimt. iste boje. b/ Kod podzapovjednika i upravljajućeg odbora /nadzornog odbora/ sa sličnom vrpicom a uz ovu 2 pasca od 5 milimt. u narodnim bojama. c/ kod članova sa istom vrpicom a uz ovu jedan pasac od 5 milim. u narodnim bojama. Bubnjar i trubać imadu lirun a iza ove granat na koliru. Ovratnik crn poput ovratnika vojničkoga. Hlače lovačke sive boje. Rukavice od jelenove kože. Kod korporativni izlaza i kod drugih svećanih prigoda izvan zabavni izleta nose članovi vojno veteranskog društva sablje i to a/ u crnih svjetlom kožom obučenih koricam sa mjedenim držkom b/ Kite zapovjednik i podzapovjednik od srebra svi ostali članovi od svile i narodnim bojama sve kite bez razlike imadu sjedne strane zemaljski grb sdruge strane pako slovo V. D. iztaknut. c/ pripisac zapovjednika i podzapovjednik od srebra svi ostali članovi od svile u narodnim bojama. Odjeća ima se nabaviti za pol godine. Ako častnici društva tj. zapovjednik i podzapovjednik povodom novog izbora mienjaju ili ako koji u §. 16. navedenih članova društva svoj mandat dobrovoljno položi to se imadu zapovjednički i podzapovjednički znakovi odmah napustiti».

Redovita glavna skupština, prema §. 16. Pravila: «drž se godimice koncem mjeseca veljaće kojoj mora prisustvovati najmanje jedna trećina svih redovitih izvršujućih članova da se mogu pravovaljani zaključci stvoriti. Nesabere li se tomu odgovarajuća količina članova, onda ima upravljajući odbor u roku od 8 dana drugu glavnu skupštinu sazvati u kojoj će se stvarati pravo valjani zaključak bez obzira na broj prisutnih redovitih izvršujućih članova». Zatim je navedeno, da

na «glavnoj skupštini odlučuje većina glasova, a kod jednakih glasova odlučuje zapovjednik ili onaj koji kod glavne skupštine zauzimalje predsjedničko mjesto».

Glavna skupština, prema §. 16 Pravila: razmatra izvješće Upravnog odbora o njegovom radu u protekloj godini, izabire Upravni odbor iz kruga redovitih izvršujućih članova (zapovjednika, podzapovjednika, tajnika, blagajnika i 12 odbornika na tri godine, izabire zastavnika veteranskog zbora i njegovog zamjenika na godinu, odobrava ugovor sklopljen po Upravnom odboru sa društvenim liječnikom, izabire tri revizora koji ne smiju biti i članovi Upravnog odbora na godinu dana, zaključuje o svim izvanrednim izdacima društva, odobrava proračun društva za iduću godinu, riješava prijedloge Upravnog odbora i pojedinih članova, te po potrebi mijenja društvena pravila i napokon zaključuje o prestanku rada i postojanja Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva.

Prema §. 17 Pravila, odborničko je mjesto «začasno» i neplaćeno, a samo će tajnik, blagajnik i podvornik društva dobivati godišnju nadoknadu («nagrađu») po odluci («odmjeranju») Upravnog odbora.

Kod odborske sjednice, prema §. 18. Pravila, moraju biti prisutne dvije trećine Upravnog odbora, većina glasova stvara zaključak, a kod jednakih glasova odlučuje zapovjednik ili onaj koji na sjednici zauzima predsjedničko mjesto.

Upravni odbor, prema §. 19. Pravila, među ostalim, upravlja društvenim imetkom i sklapa za društvo obvezujuće ugovore, utjeruje sva društvena potraživanja, odlučuje o svim redovitim društvenim izdacima, zaključuje i podjeljuje pogrebne bolesničke potpore udovicama i siročadi redovitih članova, prima i isključuje članove, sve uz odobrenje Glavne skupštine, te predlaže Glavnoj skupštini imenovanje začasnih članova i sastavlja proračun za sljedeću godinu koji Glavnoj skupštini podnosi na odobrenje.

Prema §. 20. Pravila, pokrovitelj Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva, «zauzimalje najveću čast u društvu», te u svako doba ima pravo tražiti uvid u poslove društva. Zapovjednik Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva, «zastupa društvo prema oblastima i trećim osobama saziva glavne skupštine i sjednice upravnog odbora kojima predsjedava [...]», a kada je zapovjednik zapriječen zamjenjuje ga u svim pravima i dužnostima podzapovjednik. Tajnik Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva, sastavlja sve društvene spise i vodi zapisnik glavnih skupština i Upravnog odbora koje sve uz zapovjednika potpisuje, te vodi imenik članova. Blagajnik Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva, vodi blagajničke i novčane poslove, pod nadzorom Upravnog odbora, te vodi inventar o društvenim stvarima.

Prema §. 21. Pravila, Vojno veteransko i bolno pripomoćno društvo u trgu Đakovo prestaje sa radom i postojanjem: «a/ Ako to društvena skupština zakljući b/ Ako ga oblast raspusti».

«Ako glavna skupština koja je zaključila prestanak društva glede preostalog društvenog imetka nikakove raspoložbe neućini ili ako društvo po oblasti raspušteno bude imadu se ponajprije izplatiti eventualni dugovi društva a preostala gotovina neka se kod kojeg domaćeg sigurnog novčanog zavoda plodonosno ulož i dotle ostavi dok se opet slično društvo stvori na koje će onda uložena glavnica prići zato će to biti novo ustrojeno društvo dužno primiti isti ovaj paragraf doslovice u svoja pravila». Određeno je, da ako u vremenu od pet godina ne bi bilo osnovano slično društvo u Đakovu, tada novćana sredstva društva treba podijeliti, na jednake dijelove, Crvenom križu kraljevina Hrvatske i Slavonije, ubožštu trgovišta Đakovo i u korist siromašne školske djece bivših članova Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u Đakovu. Preostalu društvenu imovinu ima se prodati na javnoj dražbi, a dobitak uz ostali društveni novac, kako je određeno, korisno uložiti, odnosno raspodijeliti. Društvena zastava i društveni pečati imaju se pokloniti župnoj crkvi općine Đakovo «kao uspomena».

*

Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo, potpisali su njegovi osnivaći: Leopold Šips, Antun Miškovski, Jovan Smiljačić, Ante Hercog, Pavo Kurtić, Ivan Slamar, Blaž Vukeljić, Franjo Cindrić, Stjepan Žvković, Vjekoslav Ditrich, Adam Albrecht, Marijan pl. Heržić i Janko Krnić.

*

Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo, upisana su i odobrena pod brojem 73.349 ex 1912. od Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjel za unutarnje poslove, u Zagrebu 11. sijećnja 1913., uz traženu promjenu odnosno nadopunu: «Ova se pravila odobravaju time da se prva alineja §. 61. zak. članka I. “o hrv. ugar. nagodbi od godine 1868” zamjenuti sa “družvena zastava sastoji se iz sjedinjenih boja kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, te ima s jedne strane sliku Njegovog c. i k. apostolskoga Velićanstva u krunitbenom ornatu, a s druge strane sjedinjene grbove istih kraljevina providjene krunom sv. Stjepana” a dosljedno tomu da se imaju u drugoj alineji §. 14. rieći “sa grbom kraljevina Hrvatske i Slavonije” zamjenuti sa “sa sjedinjenim grbovima Hrvatske, Slavonije i Dalmacije providjenim krunom sv. Stjepana”».

*

Nakon što su odobrena, Pravila Vojno veteranskog i bolno pripomoćnog društva u trgu Đakovo, prema saćuvanom prijepisu iz zbirke/ostavštine Stanka

Horvata iz Đakova, bila su zavedena kod Kotarske oblasti Đakovo pod brojem 1726/1913.

*

O Vojno veteranskom i bolno pripomoćnom društvu u Đakovu nemamo sačuvano, odnosno poznato, drugo arhivsko gradivo, a niti opširnijih podataka, te bi buduća istraživanja povijesti društava u Đakovu i Đakovštini mogla doprinijeti novim podacima i o djelatnosti ove najvjerojatnije prve vojno veteranske udruge u Đakovu.

Establishment and Standing Orders of the Military Veterans' and Support Society in Đakovo in 1912

SUMMARY

The standing orders of Military Veterans kept in the national Archives under the title of „National Government - Department for Internal Affairs“ – enables the author to reconstruct time of establishment and the scope of activities of that, probably first military veterans' association in Đakovo. 1912 this organisation published its standing orders which were verified by the national government in Zagreb 1913. Data collected in this document bring about better understanding of social life in Đakovo and Đakovština in the beginning of the 20th century.